

články

Poézia Ľudovíta Štúra na ceste medzi skepsou a nadšením

Peter Mráz

Ľudovít Štúr (1815 – 1856) je autorom, ktorého texty, žiaľ, nie sú bežnou súčasťou našich každodenných čitateľských potrieb. Zámerom príspevku je zapojiť sa do úsilia o prinavrátenie obrazu Štúra verejnosti ako inšpiratívneho muža, ktorého život bol plný vzostupov aj pádov a ktorý je pre pochopenie našej súčasnosti podstatný.

Štúr si už ako študent uvedomoval potrebu dynamizácie nášho dejinného pohybu. Vo svojej po česky písanej básni *Vítejte bratři* (1835) burcuje, podnietený konceptom Kollárovej idey všeslovanskej vzájomnosti, svojich rovesníkov k boju za Slovanstvo:

*Vstupte všickni, Slávy synové, do volného Slávů zboru,
by sme rázem co bratrové volnosti uzřeli zoru,
kde vstanou meče Sámovy a kosy Kościuszkovy
proti biřicům nášho rodu.*

*V duchu tomto svaté volnosti věčné svazky uzavřeme,
věrní pak své národnosti, co krev v žilách, zůstaneme
a třebas místo volnosti zletím v bezedné propasti,
srdce tluče předce jen volností.*

Azda Ľudovít Štúr nevnímal, že nacionalizácia Európy v 30. rokoch 19. storočia zasiahla mladých slovenských vzdelancov nepripravených na reálny politický čin? Nepoučil sa z nedávneho márneho vzdoru Poliakov voči cárskemu Rusku, ktorým sa idea Jána Kollára stala pošliapanou?

Štúr často hľadal impulz povzbudenia slovenského ducha v histórii. Spomeňme si na jeho spev *Svätoboj*, ktorý sa začína spomienkou Svätoboja na rozvrat a zánik Veľkej Moravy, na pocit viny, ktorá ho od jeho zrady Svätoplukovho dedičstva zožiera. Je to spomienka človeka, ktorý má už len jedinú nádej, a tou je Boh. Keď v závere začuje výzvu troch mužov, pustovníkov, modliacich sa ku Kristovi, aby sa postavil na čelo odboja a dajúc príklad vzdoru voči neprávosti cudzej nadvlády vykúpil svoje previnenie voči Bohu a vlastnému národu:

*Id', Svätoboju, kde ľud ruky spína,
postav si šišak, pripáš šabl'u k boku,
zvolaj ľud k zbroji, čo sa v jarme zviňa,
a na pohanov vyved' ho k útoku:
tak i hnev otca tvojho sa pominie
i boh ti celkom priestupky preminie!*

Ale Svätoboj silu postaviť sa na čelo odboja nenašiel. Slováci driemu a čakajú, kto ich zobudí. Odpoveď na riešenie národnostných očakávaní Slovákov v zovretí objavujúcich sa nacionalistických vášní neprichádzala v poézii tematizujúcej deje dávno minulé. Tú odpoveď museli dať sami Štúrovi súčasníci v praktickom živote. Paradoxne, tak ako vzrastal bojový tón ich textov, klesala ich pripravenosť riešiť aktuálne situácie činom. Boj po obeť najvyššiu, volanie po jednote Slovanov, túžba po slobode, ale aj utopistické riešenia a pesimizmus zasiahli generáciu básnikov, ktorých texty sa profilovali na stránkach súdobých almanachov.

Aj sám Ľudovít Štúr o aktuálnych schopnostiach literatúry aspoň sčasti zmeniť svet pochyboval. V liste svojmu priateľovi Alexandrovi Boleslavínovi Vrchovskému z 18. októbra 1837 vyslovuje napr. obavu, či zbierka ód na dejateľov Slovanstva, pripravovaný almanach *City vděčnosti mladých synů Slovenska* (1837), má vôbec nejaký zmysel, či by azda nebolo lepšie urobiť „*něco užitečnějšího pro lid náš ubohý.*“

Skepsa, ktorú Štúr vyslovuje v liste, sa ale na verejnosť dostať nesmela. Pre tú je určené iné volanie. V básni *Smlúva Slováků* zaznie Štúrov hlas až pateticky:

*Vzhůru, vzhůru, ty zástavy rodu slovenského,
Kdokoli jsi Slovák pravý, chop se meče svého,
třebas i zemřeme, co svobodní zemřeme,
vlast' však ochráníme, z jarma vyprostíme.
Ač padneme, však padneme hodní svého rodu,
Vnukům našim nabudeme volnost a svobodu.*

Ak Ján Kollár v *Slávy dcere* (1824) skúma krajinu slovanských predkov „*Od Labe zrádného k rovinám až Visly nevěrné, / od Dunaje k hltavým Baltu pěnám*“ a nenachádza po nej stopy („*Na pravo šíře hledím, na levo zrak bystře otáčím, / než mé darmo oko v Slávii Slávu hledá*“), Ľudovít Štúr vysielala na obdobnú cestu mládenca („*otců Slovanských syn*“), ktorý je „zbouřen“ a ponáhl'a sa „*hledati / starověké své vlasti klín, / chtěje se v něm kochati.*“ Lyrický subjekt Štúrovej básne *Na Šafaříka* sa pýta Labe, Moravy, Visly i Volgy, ale nikde nenachádza odpoveď na svoje otázky. „*V tom mu Tatra v oči padne, / ale chmury zastřená, / ta mu toužbu neuhadne, / ta jest smutkem zmořená [...]* A v tom ze zaoblačené / Tatry, sokol vyletí. Prihovára sa sokolovi (*tys' ve posvatných sedával / mých praotců dubinách*) a ten ho nesklame, letí ku končiarom Tatier, vzyva ich majestátnosť, žiada odpoveď, ale ony sa chmúria, hromy – blesky metajú a odrazu – pokoj; spomedzi mračná vystúpi anjel a vraví: „*Tam hle vidíš pomorské ty břehy, / od nichž dlouhé sem se pásma táhne, / tam tvým dávným svítaly dny otcům / tamto jejich šedivěly hlavy, / a tam s jejich prachy větry vlají.*“ Štúrom vytvorený „pátrač“ po vlasti Slovanov v nej sadí lipu, ktorá je podľa (nepresnej) tradície

symbolom Slovanstva výtoreným Jánom Kollárom. Ľudovít Štúr svojou básňou vytvára príbeh, ktorý mohol predchádzať *Slávy dcere* (1824).

Štúrova *Óda Na Šafaříka*, v ktorej hrá hlavnú úlohu „Syn slovanských otcov“, nám ozrejmi aj pojmoslovie Štúrovej elégie *Žel Slovenska nad zvěčnělým Jozefem Jozefovičem Jungmannem* (*Plody*, 1836). Štúr v nej stotožňoval pojmy „slovanský“ a „slovenský“: „*Co tu matko děláš v této pustině?*“, pýta sa lyrický subjekt elégie na syna Josefa Jungmanna ženskej postavy. „– *Proč se mne ptáš synu na mé bolesti?*“, odpovedá mu protiotázkou ona. Na prvý pohľad rozhovor „syna slovanských otcov“ so svojou matkou, so Slávou (jeho sestra „Slávy dcera“). Matkino vysvetlenie smútku ale poukazuje na iné: „*Dnes list černý od sestry sem přijala [...] Že jí syna kochaného, / Syna nadějeplného, / Ukruťná smrt vyrvala.*“ Sémantika tejto alegórie je zrejmá, matka prijíma správu o smrti Jozefa Jozefoviča Jungmanna od svojej sestry Česky, jej syn je synom „matky Slovenky“.

Naplnenie idey všeslovanskej vzájomnosti v lone smrti. Riešenie súvekej spoločenskej situácie je v nedohľadne. Sú to 30. roky 19. storočia, keď sa študent Štúr ešte pohyboval medzi rýchlo sa striedajúcou skepsou z vývoja spoločnosti a nadšením z jej možnej premeny. Ale už onedlho prevezme opraty zodpovednosti do svojich rúk.

Pramene a literatúra

AMBRUŠ, Jozef (ed.). *Listy Ľudovíta Štúra*. Bratislava : SVKL, 1954.

KOLLÁR, Ján. *Slávy dcera*. Bratislava : Tatran 1974.

ŠTÚR, Ľudovít. *Dielo IV. Básne*. Ed. Milan Pišút. Bratislava : SVKL, 1954.

ŠTÚR, Ľudovít. *Na Šafaříka*. In MATULA, Vladimír (ed.). *City vděčnosti mladých synů Slovenska*. Bratislava : SVKL, 1959.

ŠTÚR, Ľudovít. *Žel Slovenska nad zvěčnělým Jozefem Jozefovičem Jungmannem*. In *Plody zboru učenců řeči československé přešporského*. V Prešporku : tiskem Landerera, 1836.

MRÁZ, Peter. Slovenská a slovanská tematika básní v almanachoch z rokov 1836-1840. In *Slovenský jazyk a literatúra v škole*, roč. 55, 2008/2009, č. 7-8, s. 211-214.

https://fphil.uniba.sk/historia_nova

MRÁZ, Peter. Poézia Ľudovíta Štúra medzi skepsou a nadšením. In *Štúdie k jubileu Ľudovíta Štúra*. *Historia nova* 10. [online] Bratislava : Stimul, 2016, s. 119-121. Dostupné na internete:

<https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/ksd/h/Hino10.pdf>